

Conclusies en aanbevelingen

Begrip veerkracht

Overheidsinstellingen maken een paradigmawisseling door van crisisbeheer naar beheer van 'systeembevingen'. Dit nieuwe bestuursmodel wordt gekenmerkt door een *Turbulente* omgeving, een wisselende (*Oscillerende*) kenniskwaliteit, onderlinge afhankelijkheid zoals *Dominostenen* en een 'oplossing' waarvan de duurzaamheid bestreden en betwist (*Opposed*) wordt (TODO).

Veerkracht omvat in deze context vijf aspecten van vernieuwd openbaar bestuur (C⁵): *Capaciteit*, ook op het vlak van HR+, overheidsfinanciën, gegevens, infrastructuur; geen zekerheid (*non-Certainty*) voor besluitvorming; Vertrouwen (*Confidence*) en wederzijds geloof; Gevolgen (*Consequences*) en gepastheid, d.w.z. resultaten leveren en zich gepast gedragen; Cultuur van sociale en digitale innovatie.

Hoge controle-instanties (HCI's) zullen de paraatheid van overheden om met systeembevingen om te gaan moeten controleren (TODO-paraatheidsaudits), als onderdeel van hun systemische performance audits.

Veerkracht en klimaatverandering

Klimaatverandering stelt de huidige en toekomstige generaties voor grote uitdagingen en is daarmee een van de meest urgente en complexe problemen waarmee nationale overheden worden geconfronteerd, met aanzienlijke risico's voor de maatschappelijke cohesie en overheidsbegrotingen. Klimaatverandering heeft een belangrijk kenmerk gemeen met staatsschuld, namelijk de accumulatiefactor: maatregelen kunnen de klimaatverandering niet op korte termijn verminderen en door niets te ondernemen worden de kosten op lange termijn om resultaten te bereiken, groter, in het bijzonder wat CO₂-neutraliteit betreft. Daarom moet de nadruk worden verlegd naar direct zichtbare voordelen van de transitie in plaats van naar de risico's, om te voorkomen dat burgers de grondgedachte van transitie maatregelen in twijfel trekken. Bovendien moet het onevenwicht tussen de kosten en baten van de transitie tussen landen, vooral voor het mondiale zuiden, worden aangepakt.

Veerkracht tegen klimaatverandering houdt in dat het vermogen van menselijke en natuurlijke systemen om zich aan te passen aan klimaatuitdagingen wordt vergroot, verliezen en schade worden beperkt en duurzame ontwikkeling in een veranderend klimaat wordt bevorderd.

HCI's kunnen een sleutelrol spelen bij de ondersteuning van kosteneffectieve en impactvolle nationale klimaatmaatregelen, door prioriteit te geven aan audits van onderwerpen waar de impact van de overheid het grootst is, door de matiging van en aanpassing aan de klimaatverandering zo veel mogelijk samen aan te pakken, door zich te concentreren op de samenhang van het klimaatbeleid. Ze kunnen met name de uitvoering van de nationale energietransitie auditeren op het gebied van zekerheid, betaalbaarheid en milieuvriendelijkheid van de energievoorziening.

Met hun controlebevindingen en aanbevelingen hebben de HCI's van de EU¹ al bijgedragen aan: bewustmaking en ondersteuning van regeringen om beter rekening te houden met klimaatrisico's; bevordering van de ontwikkeling van wettelijke kaders; verbetering van het algemene beheer en van de planning, monitoring en rapportage van klimaatmaatregelen; en hulp bij het integreren van klimaatmaatregelen in verschillende sectoren.

HCI's van de EU kunnen samenwerken binnen het EU-contactcomité en als leden van EUROSAI en INTOSAI WGEA, door deel te nemen aan gezamenlijke audits en auditmethoden en ervaringen uit te wisselen op het vlak van klimaatverandering in het algemeen en energiekwesties in het bijzonder.

Samenwerken kost tijd, maar draagt ook bij aan de capaciteitsontwikkeling van de HCI's. Door samen te werken kunnen de HCI's van de EU hun toegevoegde waarde en de impact van hun werk op het gebied van klimaatverandering maximaliseren.

Veerkracht en digitalisering

Digitale transformatie houdt in dat digitale platformen economische en maatschappelijke actoren samenbrengen en de netwerkeffecten daartussen actief beheren. Deze transformatie moet bijdragen aan de economische, sociale en ecologische duurzaamheid, d.w.z. het vermogen om aan de behoeften van de huidige generaties te voldoen zonder de behoeften van toekomstige generaties op het gebied van *Profit, People* en *Planet* (winst, mens en planeet) in gevaar te brengen.

Hoewel digitalisering als zodanig geen duurzame ontwikkelingsdoelstelling (SDG) van de VN is, is het op de meeste actiegebieden essentieel om verschillende doelstellingen van de VN (SDG's) en de EU te monitoren en te bereiken. De toepassing van kunstmatige intelligentietechnieken (AI) is cruciaal voor de economische ontwikkeling van de EU.

Deze nieuwe ICT's bieden nieuwe kansen, zoals een beter gebruik van natuurlijke hulpbronnen door de digitalisering van transacties, gemakkelijkere toegang tot informatie voor alle maatschappelijke actoren, het creëren van nieuwe markten, productiviteitswinst en de ontwikkeling van e-overheid.

Tegenover deze kansen staan echter complexe risico's en uitdagingen die moeten worden aangepakt om de digitale veerkracht te garanderen, zoals digitale soevereiniteit, d.w.z. controle houden over de behandeling, opslag en verwerking van gegevens, en naleving van de wetgeving; cyberveiligheid en het vertrouwen van de burger in e-overheid; efficiënt beheer van ICT-investeringen; groeiende ecologische voetafdruk als gevolg van digitalisering; de digitale kloof bij de toegang tot en controle over gegevens; en de behoefte aan nieuwe vaardigheden om nieuwe bedreigingen het hoofd te bieden.

ICT, en in het bijzonder AI, brengt ook uitdagingen en kansen met zich mee voor HCI's op het gebied van controle, die er mee moet voor zorgen dat e-overheidssystemen goed functioneren en niet achterblijven. Om dit te bereiken, zullen ze nieuwe vaardigheden, nieuwe sectoroverschrijdende controlebenaderingen en -instrumenten, nieuwe producten en nieuwe manieren van interne en externe communicatie moeten blijven ontwikkelen.

¹ HCI's van de EU verwijst naar alle leden van het EU Contactcomité, d.w.z. de HCI's van de EU lidstaten en de Europese Rekenkamer.

Een cruciale uitdaging voor HCI's is het vervullen van hun rol bij het vergroten van het vertrouwen van burgers in de getrouwheid en kwaliteit van gegevens en besluitvorming op basis van algoritmen. Algoritmen moeten worden gezien als technische regelgeving, met alle gevolgen van dien, ook wat transparantie en democratie betreft in het proces van de constructie ervan. Dit vraagt om permanente controle en toezicht.

De HCI's van de EU zouden hun eigen weerbaarheid tegen digitaliseringsuitdagingen en hun capaciteit om maatschappelijke digitale weerbaarheid te controleren, kunnen vergroten door meer samen te werken en informatie uit te wisselen via diverse initiatieven, zowel op het niveau van de HCI's van de EU als breder binnen EUROSAI en INTOSAI.

De HCI's van de EU zouden ook kunnen overwegen om hun samenwerking te verdiepen op het gebied van audituitdagingen die voortvloeien uit de noodzaak om zowel de waarheidsgetrouwheid en kwaliteit van gegevens als de betrouwbaarheid van de algoritmen die ten grondslag liggen aan cruciale overheidsbeslissingen te waarborgen.

Veerkracht en overheidsfinanciën

Bij veerkracht in de overheidsfinanciën gaat het om het vermogen om na schokken terug te veren naar een oorspronkelijke staat, en om vooruit te veren om de kwaliteit van de overheidsfinanciën te reorganiseren en te verbeteren. De kwaliteit van de overheidsfinanciën hangt af van verschillende factoren: inkomsten- en uitgavenniveaus; begrotings situatie en -houdbaarheid; samenstelling, efficiëntie en effectiviteit van uitgaven, met name van investeringen; de structuur en efficiëntie van inkomstenstelsels; en budgettair bestuur.

Het bevorderen van de budgettair-financiële weerbaarheid in de publieke sector is van vitaal belang om de stabiliteit en het vermogen van overheden te waarborgen om efficiënt te reageren op crises en systeembevingsen en essentiële diensten aan de samenleving te leveren. Dit is een integraal onderdeel van goed bestuur binnen de publieke sector. Verschillende succesfactoren kunnen bijdragen tot deze veerkracht: voorzichtig begrotingsbeheer, transparantie en verantwoordingsplicht, investeringen in infrastructuur en menselijk kapitaal, en robuust risicobeheer.

Belangrijke onderdelen van een veerkrachtig begrotingsbeleidskader zijn: een ordelijk, strak en transparant begrotingsproces; zorgen voor een goede kwaliteit van de uitgaven; duidelijke operationele doelstellingen voor het begrotingsbeleid, waaronder uitgavenplafonds en begrotingsbuffers; en externe opvolging door HCI's en andere toezichthoudende instanties. HCI's bieden toegevoegde waarde door hun unieke sterke punten: verantwoordingsplicht en transparantie, audits, onafhankelijk toezicht.

Strategische EU-maatregelen, zoals het Stabiliteits- en Groeipact, het Europees semester, *Next Generation EU* en de herstel- en veerkrachtfaciliteit, zijn gericht op het bevorderen van de budgettaire en financiële veerkracht van de EU op het gebied van anticipatie en voorbereiding, reactie, herstel en aanpassing.

Om de begrotingsstabiliteit te waarborgen, moeten de HCI's van de EU toegang hebben tot alle informatie die zij voor hun werk relevant achten. Ze moeten hun audits richten op de gebieden en thema's waar ze de meeste toegevoegde waarde kunnen bieden. De HCI's van de EU zouden onderling nog meer kunnen samenwerken door meer professionele uitwisseling (zoals in het kader van de activiteit NGEU/RRF van het EU-Contactcomité), om gezamenlijk bijvoorbeeld kwesties te onderzoeken die verband houden

met het gebruik van geconsolideerde rekeningen, en om bij te dragen aan de verbetering van het financiële kader van de EU in de richting van een meer geharmoniseerd en duidelijk systeem.

Veerkracht en democratie (onafhankelijkheid van HCI's)

Om democratieën veerkrachtig te maken en te houden, is het niet alleen essentieel om gevestigde vormen van representatieve democratie te verdedigen, maar ook om ze te vernieuwen. De representatieve democratie heeft zich ontwikkeld met twee hiaten die nu moeten worden opgevuld: niet iedereen op wie de beslissingen van de staat van invloed zijn, is vertegenwoordigd en ook toekomstige generaties zijn niet vertegenwoordigd bij beslissingen die door huidige generaties worden genomen.

Onderling verbonden democratieën zullen niet goed functioneren en veerkrachtig zijn als ze de onderlinge afhankelijkheid (negatieve 'externaliteiten' of kosten; positieve 'externaliteiten' of voordelen) niet kunnen beheersen, in fundamentele zaken zoals de onderwerpen die op de conferentie aan bod kwamen. Intergenerationele democratie vereist een engagement op lange termijn om de aanspraken van toekomstige en huidige generaties met elkaar in evenwicht te brengen, met name bij het beheer van de klimaatverandering. Populisme kan een ernstige bedreiging vormen voor dit alles.

Het vertrouwen van de burgers in overheidsinstellingen en (het waarborgen van) de rechtsstaat zijn kernwaarden van de EU en worden in de praktijk gebracht door de structurele dialoog over de rechtsstaat op het niveau van de Raad en het conditionaliteitsmechanisme voor de rechtsstaat. Deze mechanismen ondersteunen de onafhankelijkheid van de HCI's van de EU en steunen ook op de inzichten en inbreng van de HCI's op het gebied van de rechtsstaat, ook wat de opvolging van hun auditaanbevelingen betreft.

In de INTOSAI-verklaring van Lima staat dat het behoud van de onafhankelijkheid van een HCI van cruciaal belang is om ervoor te zorgen dat de HCI haar rol als toezichhouder op het functioneren van de publieke sector doeltreffend kan vervullen. HCI's moeten doortastend optreden en alle beschikbare middelen aanwenden om hun onafhankelijke functioneren te behouden, omdat dit essentieel is voor het waarborgen van transparantie, verantwoordingsplicht en goed bestuur in de publieke sector. Helaas wordt de onafhankelijkheid van HCI's soms ernstig bedreigd, zoals blijkt uit de ervaringen van verschillende HCI's in de EU in de afgelopen jaren.

Het is daarom belangrijk dat de HCI's in de EU en wereldwijd blijf geven van onderlinge eenheid en solidariteit wanneer de onafhankelijkheid van bepaalde HCI's wordt bedreigd; dat ze samenwerken aan structurele verbeteringen met betrekking tot de onafhankelijkheid van HCI's; dat ze hun onafhankelijkheid versterken om de controle van de overheidssector doeltreffender te maken; en dat ze de waarde van HCI's als pijlers van de democratische rechtsstaat in de EU en wereldwijd versterken.